

Arvokas lähdejulkaisu vanhan nimistömme alalta

Suomen vanhimmat tuomiokirjat. 1. Savon tuomiokirjat 1559 ja 1561—1565. Julkaissut Valtionarkisto. Toimittanut KAUKO PRINEN. XL+279 sivua. Helsinki 1954.

V. 1915 Heikki Ojansuu yllätti suomen kielen äännehistorian ja paikannimistön tutkimuksen harrastajat harvinaisen runsaalla savolaismurteiden materiaalilla, jonka hän oli ammentanut valtionarkistossamme säilytetystä 1561-vuoden Savon maakirjasta. Oli ennätetty tottua siihen, että vanhin ja arvokkain asiakirjalähteistä saatava todistusaineisto loi valoa vain Länsi- tai vielä rajoitetummin Lounais-Suomen entisiin kielioloihin, mutta myöhästyneinäkin tarjosivat nyt savolaiset lähteet mitä monipuolisinta selvyyttä Itä-Suomen vastaaviin oloihin. Ojansuun käyttämän maakirjan arvoa tosin jonkin verran heikensi se, että alkuperäisen asiakirjan asemesta oli käytettävissä vain sata vuotta myöhemmin tehty

jäljennös, ks. OJANSUU Äännehistoriallisia lisiä suomen murteiden tuntemiseen, Suomi IV 14. Sama vika, kuten tunnettua, rasittaa myös 1400-luvun jälkipuoliskon oloja käsittelevää Kaakkois-Hämeen tuomiokirjaa. Tämän samoin kuin alkuperäisenä säilyneen Lounais-Hämeen tuomiokirjan toimitti aikoinaan (1881, 1883) painetuksi valtionarkistonhoitaja Reinhold Hausen, harras tutkija, jonka lähdejulkaisujen käytettävyyttä kielentutkimuksiin kuitenkin olennaisesti haittaa hänen suomen kielen taitonsa puutteellisuus: lukemattomat vanhojen asiakirjojen suomalaiset nimet hän joko luki tai tulkitse väärin, ks. OJANSUU Suomalaista paikannimitutkimusta ss. XII-XXIII. On syytä toivoa, että

ainakin mainittujen tuomiokirjojen osalta asia saadaan ennen pitkää korjatuksi, kun valtionearkiston johon on ryhtynyt toteuttamaan uutta suuruusuntasta yritystä, Suomen vanhimpien tuomiokirjojen julkaisemista yhdenjaksoisena sarjana. Ja alussa mainitusta syystä on iloittava erityisesti siitä, että sarjan ensimmäisenä osana äskettäin ovat valmistuneet juuri S a v o n vanhimmat tuomiokirjat vuosilta 1559 ja 1561—1565.

Vaikka esitetynlaiset julkaisut varsinaisesti palvelevatkin historiatieteen tarpeita, niin kielentutkijallekin niistä on mitä suuriarvoisinta apua meidän vanhoista kirjallisuuslähteistä köyhissä oloissamme. Vasta ilmestyneen laajanpuoleisen teoksen ja varsinkin sen hakemistojen selailu vakuuttaa pian kenet tahansa nimistön ja savolaismurteiden tutkijan siitä, että harvinaisen antoisa lähde on nyt saatettu käytettäväksi aivan toisella tavalla kuin sen ollessa vain vaikealukuisena käsikirjoituksena arkiston kätköissä. Kyseiset asiakirjat ovat osoittautuneet alkuperäisiksi konseptituomiokirjoiksi, ja suurin osa niistä näyttää olevan nimeltä tunnetun, suomenkieliseen väestöömme luettavan tuomarinsijaisen Jesper Sigfridinpojan omakätisesti käräjillä kirjoittamia memoriaalipöytäkirjoja, mi-

kä tietysti omalla tavallaan lisää niiden mielenkiintoisuutta suomen kielien tutkimuksen ja ortografiamme historian kannalta.

Julkaistun aineksen rikkaus selvinnee paitsi tiedosta, että varsinaista tiivistä tuomiokirjatekstiä teoksessa on 230 sivua (jokaiseen pöytäkirjaan on julkaisija liittänyt vastaavasta sakkoluettelosta yhteisten nimien kirjoitustoisinnot), myös maininnasta, että teoksen loppuun liitetty suomalaisten henkilönnimien hakemisto käsittää n. 650 sukunimeä monikymmenkertaisine viitteineen tekstiin ja Savon paikannimien luettelo vastaavasti n. 550 nimeä. Nimi-hakemistot on käsikirjoituksena tarkastanut alan erikoistuntija dos. Viljo Nissilä. Teoksen käytettävyyttä edistävät myös eräät muut hakemistot, ennen kaikkea laaja asia-hakemisto.

Ryhtymättä esittelemään nyt julkaistujen tuomiokirjojen suomenkielistä ainesta ja sen kirjoittamisessa käytettyä ortografiaa totean lyhyesti, että valtionearkisto on ilmeisesti osoittanut suurta pieteettiä ja taitoa tässä varsin vaikeassa tehtävässään. Työn vastuunalainen suorittaja on ollut arkistonhoitaja Kauko Pirinen, joka ansaitsee varauksettomat kiitokset myös Virittäjän edustamien tieteenalojen taholta.

M. R.